

Снігур Л. А.

Доктор психол. наук, профессор ІПО, ОНУ імені І. І. Мечникова

Снігур Ю.

Аспірант ІПО, ОНУ імені І. І. Мечникова

Вареник Р.

Аспірант ІПО, ОНУ імені І. І. Мечникова

РОЗВИТОК ІНТЕЛІГЕНТНОСТІ В СУСПІЛЬСТВІ ЯК ФАКТОР ЇГО КОНСОЛІДАЦІЇ

Визначальною в долі народу є роль інтелігенції як його провідника – в піднесенні української культури на вищий, елітарний рівень, в наслідок тривалого у поколіннях спілкування та досконалого знання світової культури як природних форм буття в ній українських державних діячів, політиків і воєнних, дипломатів, учених і діячів культури, взаємообміну та повноцінного знайомства інших народів з українською і в цьому синтезі – її справжнього розвитку.

Поняття інтелігентності в її психологічній суті і загальнолюдському значенні, перед усе означає вищість духовного над матеріальним тощо.

Інтелігентність і освіченість: освіченість як необхідна, але не достатня умова інтелігентності людини, яку завжди визначає сила духу і культуру потреб.

Риси характеру порядної, інтелігентної людини: потреба у справедливості (у якій кожному – належне), довірливість; відвертість, безпосередність, чесність; стиль невимушеності, внутрішня свобода (як усвідомлення необхідності жити відповідно морально-етичним нормам); сміливість і виваженість розуму, сила духу, готовність до доцільного ризику, громадянська мужність; толерантність, терпимість, зокрема, до представників інших етносів.

Думки Т. Г. Шевченко, Г. С. Сковороди, К. Д. Ушинського та інших представників українського народу щодо розвитку рис характеру народу, що обумовлюють прогресивний розвиток країни.

Система ставлень особистості – до себе, роду, народу, країни як ознака інтелігентної людини і база для розвитку цієї інтегративної якості особистості.

Інтелігентність як психологічне утворення є результатом еволюційного тривалого розвитку виховання особистості і проявляється у всіх прошарках населення країни.

В слові інтелігентність у перекладі на французьку, італійську, датську, англійську, польську, латиську, болгарську, словацьку та інші мови міститься корінь «інтелектуал». Це істотно в значенні слова підкреслює функцію інтелектуальної людини – розмірковувати, мислити, позиціонувати себе відносно ситуації, в якій людина знаходиться, аналізувати та впорядковувати інформацію, що зберігає пам'ять або яку надає актуальна ситуація, вирішувати поточні завдання практичного і теоретичного плану на вищому рівні ефективності. І хоча відбувається подальше поглиблення наукового розуміння поняття інтелект, при розкритті поняття інтелігентності інтелект визначають як необхідну але недостатню її характеристику. Інтелект (як розум; здатність до мислиневої діяльності та пізнання, наявність певним чином впорядкованої інформацію про середовище та поняття, що об'єднує в собі пам'ять та мислення; вищий спосіб вирішення практичних та пізнавальних завдань) не є достатнім для означення людини як інтелігентної.

Нечіткість поняття інтелігентності обумовлюється не стільки білими плямами у науці, скільки політичними детермінантами, зокрема не бажанням приймати інтелігентність як ознаку авторитетності ідейного

провідника – лідерства людини. Такий авторитет не раз вказував на конкурентоздатність поряд з авторитетами у бізнесі і політиці. Цей авторитет завойовується тим, що людина інтелігента прагне морального ідеалу і це прагнення розглядає як вищу цінність серед інших цінностей професійної діяльності чи бізнесових інтересів.

Цей орієнтир на моральність і визначає справедливе ставлення інтелігента в його утвердженні справедливого прагнення не тільки себе, але й іншої людини, визнання права бути собою в істотних характеристиках громадянина певної країни і, у тому числі, національних його особливостей, а також, у збереженні загальнолюдського права людини на вільний вибір громадянства країни іншої. Національне, у цьому плані дорівнює поняттю індивідуальності народу, руйнування якого призводить до моральної деградації, чого не може, навіть внутрішньо, дозволити людина інтелігентна.

В понятті інтелігентність, таким чином, визначальним є не тільки розум, але честь і совість інтелігенції як відповідальної частини суспільства, критерієм ефективної діяльності якої є його, суспільства, історичний поступ еволюційними кроками морально-духовного удосконалення.

Інтелігентність, можливо слід розглядати як взірець досконалості, який слід досягати, але складно повною мірою досягти. У цьому прагненні, важливо не розглядати інтелігентність лише як ідеал, що обезкровлює саме прагнення досягнення, а вимірювати розвиток кроками сходження у подоланні труднощів і досягненням вищого відносно попереднього рівня розвитку. При цьому невідповідність окремих рис людини, що роль якої у суспільстві має відповідати критеріям інтелігентності відносити до індивідуальних характеристик особистісної

організації, особливостей вихованості, соціально-політичних умов буття.

Серед таких індивідуальних і соціально-політичних характеристик – відокремлення інтелектуалізму від раціональності у практичній поведінці особистості, а інтелігенції від функції ідейного провідника суспільства; звуження інтересів інтелігентної людини до таких, чий розумові та духовні інтереси не виходять за межі роботи та сім'ї.

Для інтелігенції в її узагальнюючій характеристиці характерна активна життєва позиція особистості у її спрямованості по відношенню до свого народу на організаційне формування висококультурного середовища та простору конструктивної дії. Це спрямування діяльності не носить декларативно-демонстративний характер, а має ознаки інструментальної дії в межах, відведених різними життєвими ролями інтелігентної людини в суспільстві – від сімейних, родових до професійних і політичних в залежності від індивідуальних властивостей особистості і наданих їй природою і розвинутих вихованням талантів.

Яремчук О. В.

Доктор психол. наук, професор ІІПО, ОНУ імені І. І. Мечникова

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ТА МІФОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ В УКРАЇНІ

Проблеми розуміння та управління культурним розмаїттям на рівні регіонів, держав, національних спільнот і навіть окремих особистостей виявилися сьогодні